

végképp alkalmatlan ez az imitált színházi show, hogy személyiségek váljanak láthatóvá benne. A színészek privát érdekességükben mutatkoznak meg, mint egy a tévé-showban, és még hagyományos értelemben vett színpadi figurákat sem formálnak.

Udvaros Dorottya nagy odaadással, fegyellemmel játssza végig a show műsorvezetőjének a szerepét, de nincs mire támaszkodnia, nincs miből figurát építenie. Az átöltözések nemigen segítik, és a helyzetek is alkalmatlanok. Frau Plastic Chicken nagy szakértelemmel működteti a show gépezetét, de maga alig-alig mutatkozik meg benne. Talán Udvarost művészi ízlése kíméli meg attól, hogy a tévé-show-k műsorvezetőinek toladó magamutogatására, banális-felszínes önhietségére játsszon rá. Ennél súlyosabb alakot látunk - egy olyan közegben, ahol igazán semmi nem hangsúlyos. Így a színésznő - mivel azonosíthatatlan kreatúrát formál meg - magát az ürességet kénytelen megjeleníteni. A két gyilkos figurája könnyebben azonosítható, de a show keretein belül felkínált helyzetek csak elnagyolt típusok megjelenítését teszik lehetővé. Mucsi Zoltán Kicsi Alexe gátlásos, zavart, sajnálatra méltó, esendő alak. Összetettebb figura azért nem formálható alakjából, mert a show-ban átélt megaláztatások nyomtalanul múlnak el fölötte: engedelmes vendégként újból és újból visszatér a játékba, mintha addig mi sem történt volna vele. Bodó Viktor tenvérbe mászó-

an magabiztos, rendíthetetlen főlényű, hidegvérű figurát formál. A helyzetek, amelyekben a színpadon megmutatkozhat, ennél többet nem árulnak el róla. A többieknek sincs igazán mit játszani. Láng Annamária és Péterfy Borbála csak a filmrészletben kap igazi szerepet, a színpadon jobbjára statiszták, akár Nagy Zsolt és Csányi Sándor. Terhes Sándor számára sem színészi feladat a lapos közhelyek elokos(tojás)kodása. Kedves jelenség a kettős szerepet alakító Bánki Gergely; a bejátszásokban megjelenő alak azonban jóval érdekesebb a színpadi figuránál.

A kváziszínházi show épp azt akadályozza meg, hogy felkavarjon, megrendítsen az, amiről az előadás beszél. Ha nem teremtett valóságként fogjuk fel a játékot, akkor nem érdemes behelyezkedni a világába. Akkor csak zsigeri rosszullétet s nem esztétikai megrendülést válthat ki a kegyetlenkedés, az agresszivitás. Épp ezért nem képes - minden sejtető szándéka ellenére sem - provokatívan hatni a *Nexxt*. Bármit imitál is, mindenképpen fikció marad. *Es* a fikciós műfajokban - miután a művészetek az összes tabut rég ledöntötték - semmi nem hat botrányosnak. Nincs semmi, amivel egy trónkövetelő nemzedék szembefeszülhetne. Lázadásra esélyt sem ad a világ, hisz' lassan maga a valóság is oly botrányossá válik, hogy erős indulatok helyett közönyt vált ki.

P. S.: Miközben ezt a cikket fogalmaztam, Schilling Árpád az Origo olvasóival

chatelt. Elmondta, hogy nagyon elégedett az előadással, sok munka van benne, kétévnyi erőfeszítés. Az egyszerű színháznézők nagyon szeretik a produkciót, a szakma kilencven százaléka azonban elutasítja. Valószínűleg irigységből. Nagyon sok pénzből, külföldi források bevonásával készült a *Nexxt*, és „a szakma azon része, amelyik hasonló produkciókat nem hozhat létre irigykedhet”. Ismerős formulák ezek. Schilling Árpádot tehetségesebbnek gondolom annál, semhogy középszerűek hátrító gesztusaira lenne utalva. Nyilván a sok pénz (és a sok munka) most akadályozza őt a tisztánlátásban. Különbönből belátná, hogy szándékait ezúttal nem sikerült színházi hatással formálnia

SÁNDOR L. ISTVÁN

Tasnádi István: Nexxt (Krétakör Színház)

Díszlettervező: Ágh Márton. Jelmeztervező: Varga Klára. Fénytervező: Bányai Tamás. Videó: Hollós Péter, Szirtes Attila. Operátor: Nagy András. Koreográfia: Magyar Eva. Zene: Monori András. Rendező Schilling Árpád

Szereplők: Udvaros Dorottya, Mucsi Zoltán, Bodó Viktor, Terhes Sándor, Nagy Zsolt, Csányi Sándor, Bánki Gergely, Láng Annamária, Péterfy Borbála, Pokorny Lia, Sárosdi Lilla, Vinnai András, Pálóczi Tivadar, Rác Gábor. Zenészek: Eichinger Tibor, Herbolay László, Jelesity Péter, Monori András, Nagy Péter.

ALFRED JARRY: ÜBÜ KIRÁLY DE HOL A SZAHAR?

„Szahar!” Übü papa legendás darabnyitó szavait talán azok is ismerik, akik soha nem látták, nem olvasták a darabot. Napjaink színházi előadásait nézve (hallgatván), szinte hihetetlen, hogy jó évszázadnyival ezelőtt a *merdre* emlegetése jókora botrányt okozhatott Párizsban. Persze a botrány kiváltója aligha csupán a címszereplő mérsékelten trágár szavajárása lehetett. Közhelyesen azt mondhatnánk, inkább a darab szelleme sokkolhatta a publikumot. Az, ahogy az egyszerű diáktréfa kiteljesedik, ahogy a (tanárról mintázott) torzkép egyetemessé válik, magába sűrítve a kisszerű aljasság, ostobaság, kapzsiság, erkölcsstelenség legrémisztóbb vonásait. S még inkább a mód, ahogy Jarry mindezt ábrázolja: az a meghökkenítő stílári gátlástalanság, mellyel a szerző az abszurd, elvonatkoztatott példázatot a farce vaskos köpenyében burkolja, s ráadásként szinte parodisztikus Shakespeare-reminiszcenciákkal látja el. Übü története így lesz egyszerre parabolisztikus és nyersen konkrét, háborzongató és ordináren mulatságos. Igen, ordináren: aligha van még egy hasonló esztétikai értékű dráma, amely helyenként ennyire nyíltan közönséges lenne.

Az *Übü király* hálás színpadi nyersanyag, de színrevitele nem könnyű feladat: rendezője számos csapdába belesétálhat. Az aktualizálás lehetősége csábító ugyan, ám óhatatlanul leszűkíti az előadás értelmezési tartományát. A példázatjelleg erősítése viszont éppen potenciális gyúanyagától foszthatja meg a bemutatót. S nemcsak e tekintetben kell az optimális közéletet eltalálni, hanem a stilizáció mértékét vagy a szöveg relatív ordinárenságának felvállalását illetően is. S ez az, ami az Új Színházban Kiss Csabának ezúttal nem sikerült igazán.

Kiss Csaba *Übüje* szakmailag színvonalas, számos kitűnő rendezői ötletet felvonultatott, erős színészi alakításokban gazdag, de kellemes, szellemes, kedves előadás. Ez a „de” pedig az *Übü király* esetében aligha dicséret. A színrevivők egyértelműen (és csaknem kizárólagosan) a példázatjelleg, a realista játékmód és az ízlésség mellett döntöttek, helyenként csaknem felismerhetetlenül megszeplítve a szöveget. Kiss ezúttal is alapos, körültekintő dramaturgiai munkát végzett: számos „vadhajtást” lenyesegetett, szerepeket húzott ki, élt a szerepösszevonások kézenfekvő lehetőségével (az előadásban mindössze nyolc színész szerepel), felerősítette a Shakespeare-párhuzamokat, helyenként erősítette a textus logikai kauzalitását. A szerepösszevonások leginkább a játéklehetőségek bővítését célozzák; annak például, hogy a lemészárolt Vencel királyt, a dinasztiaalapító őst és a bosszúhadjáratot vezető Elek cárt ugyanaz a színész (Nagy Zoltán) játssza, nincs különösebb mélysége (sem a hatalmon lévők személyes felcserélhetőségét, identitásuk jelentéktelenné válását nem jelzi, a Kott-féle Shakespeare-interpretáció persziflázsként nem hat). Néhol maga a színészválasztás is ötlet; az például, hogy Bugrislav királyfit színésznő (Botos Eva) alakítja, szellemes megoldás, színészi hozadékát valószínűleg több, mintha egy kisfiúra bíznák a szerepet, de a helyzet ironiáját nem erősíti, a figurát nem teszi többretegűvé, sőt, az óhatatlanul is Jeanne d'Arc-i asszociációkat keltő alak még tompítja is a történekek abszurditását.

A rendező szinte minden egyes jelenetet „kitalál”. Jó érzékkel adagolja az apró játéklehetőségeket, hol felpörgeti, hol lassítja a tempót, rész-

Derzsi János (Poszomány), Vass György (Pillér), Bánsági Ildikó (Übü mama), Gáspár Sándor (Übü papa) és Kardos Róbert (Zsinór) (Benda Iván felvétele)

letesen kidolgozza a szituációkat. De az előadás egészéből hiányzik a strukturális találékonyság; olyan központi gondolat, metafora, szimbólum megkonstruálása, amely a példázatot elmélyítené vagy közelebb hozná, s ezáltal elgondolkodtatná a nézőt. A színészi játékon persze érződik a tipizálás kényszere, de a színészek nem emelik el a figurákat, a modellhelyzeteket a pszichológiai realizmus színészi eszköztárát alkalmazva (még a stilizációs eszközöket is ahhoz idomítva) játsszák el. Gáspár Sándor és Bánsági Ildikó az Übü papa és Übü mama közötti erőviszonyok változásait mutatja sorra, széles skálán, lenyűgöző technikai repertoárt alkalmazva. Gáspár a házizsarnoktól a papucsférjig, az önelégült despotától a hízelkedő hímen át a kismizmizett szerencsétlenig, Bánsági a perlekedő kofától a rideg szívű nőn át a férjtel rettegő feleségig játssza végig a szerep egymásra épülő, egymásból következő árnyalatait, helyenként utánozhatatlan arckifejezéseket, fintorokat, meglepő, hatásos hangsúlyváltásokat alkalmazva. A férfi-női dominanciaharc állomásait képezik le, s mintha ez a motívum jelenne meg a külvilággal (az embereikkel és az ellenségeikkel) való kapcsolatukban is. A tipizált figurákat tehát leginkább az egyes helyzetekhez kötik, ekképpen színesebbé, életszerűbbé és árnyaltabbá (következésképp kevésbé áttételessé, metaforikussá) téve a karaktereket.

Ugyanez a törekvés érződik a többiek játékán is. Derzsi János a köpönyegforgató Poszomány kapitány árulásait hitelesíti a figura indulatainak és motivációinak kidolgozásával. A kettőre fogyatkozott töstéreteket alakító színészek (Kardos Róbert és Vass György) pedig részt vesznek az Übühöz alkalmazkodás, a tőle függés és a bukott uralkodótól való eltávolodás fázisait bontják ki aprólékosan, részint a ketjük közötti hierarchia elmozdulásait jelzik. Némiképp más a helyzete a több figurát játszó Nagy Marinak és Nagy Zoltánnak; ők inkább az egyes figurákat dolgozzák ki színészen, s nem törekszenek arra, hogy az alakok közt ok-okozati összefüggést keressenek. Lendületes, színes, technikás a színészi játék, a figurák változatosak és mulatságosak, de csak azok: rémnessé, undorítóvá, félelmetessé egyetlen pillanatra sem válnak.

Miként a játék folyamata sem: azok az asszociatív játékörvek és képi hatáselemek, melyeket a rendező (és a díszlettervező Berzsenyi Krisztina) megvalósít, egyrészt a szituációk játékoságát hangsúlyozzák, másrészt az artisztikum erejével hatnak. Némiképp kombinatív készséggel a világirodalom számos darabjára asszociálhatunk (véltetően a rendezői szándéktól függetlenül is), derülhetünk egyes ateliér-poénokon, élvezhetjük a színváltások dinamikáját, gyönyörködhetünk a világítás szépségében. De mintha az alkotóktól tökéletesen idegen lenne mind a darab nyersége, durvasága, mind Jarry illúziótlan, könyörtelenül cinikus világképe - ezt egyáltalán nem hagyják érvényesülni. Furcsán megbocsátó, szeretetlenség humor érződik az előadáson, mintha nem is kellene komolyan vennünk Übüket. Ez lehet akár koncepció is (bár nem hinném, hogy az), de súlytalanná, tét nélkülivé teszi a produkciót. Az immoralitás, gátlástalanság, butaság mesterien sűrített megfogalmazása picit sem vág gyomron. Megnyugtatóan távolinak érezvén a történetet, jókat mosolygunk, értékeljük a színészi és rendezői tudást, néha lopva az óránkra sandítunk, néha elégedetten bölintünk egy-egy kitűnő ötlet, ügyesen kiaknázott poén láttán. De van valami, ami nagyon hiányzik, még ha néha emlegetik is. Itten: a szabar.

URBÁN BALÁZS

Alfred Jarry: Übü király (Új Színház)

Díszlet jelmez: Berzsenyi Krisztina. Vívás: Gyöngyösi Tamás. Tánc: Makovinyi Tibor. Rendezőasszisztens: Hajdinák Judit. Rendező: Kiss Csaba.

Szereplők: Gáspár Sándor, Bánsági Ildikó, Derzsi János, Nagy Zoltán, Nagy Mari, Botos Eva, Kardos Róbert m. v., Vass György.